

буде пов'язана з українськими традиціями, національною культурою, історією, з мистецтвом рідного краю.

Бажано на кожному уроці мови відводити час для колективної творчості, кожен вчитель-словесник повинен прагнути виховати в учнів любов до рідного слова, розуміння того, що висока культура мовлення є свідченням якості думки, духовного багатства людини.

Розуміємо, за мовою може стояти не лише висловлена думка, а й політика держави, економіка держави, міждержавні стосунки, зрештою, може височіти гідність людини. Василь Симоненко прорік глибокі своїм змістом слова «Ти знаєш, що ти людина?..», сповнені усвідомлення величі людини.

Література:

1. *Леонова Н. С. Мовно-комунікативна вправність учнів у вимірі компетентнісно орієнтованого навчання // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2013. – № 1. – С. 2-7.*
2. *Мунтян С. Методичні реалії розвитку діалогічного мовлення учнів // Українська мова і література в школі. – 2006. – № 6. – С. 2-5.*
3. *Козут О. І. Тексточентрична технологія // Інноваційні технології навчання української мови і літератури, 2005. – 117 с.*
4. *Донченко Т. К. Уроки мають стати уроками словесності // Дивослово. – 1995. – № 4. – С. 36-39.*
5. *Ляшкевич А. Навчання діалогічного мовлення на уроках української мови // Українська мова і література в школі. – 2002. – № 7. – С. 9-12.*
6. *Моїсеєва Т., Лисенко Н. Мовленнєво-комунікативний розвиток школярів на уроках словесності // Дивослово. – 2011. – № 5. – С. 2-5.*
7. *Кучерук О. Уміння – передусім. Компетентнісний підхід до формування національно-мовної особистості // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2008. – № 10. – С. 18-24.*

Шкіцька І. Ю.,

*д-р філол. наук, доцент кафедри
документознавства,
інформаційної діяльності
та українознавства ТНЕУ*

ШЛЯХИ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ПІСЛЯ ЛІНГВОЦИДУ

Будучи явищем соціальним і поліфункціональним за своєю природою, мова є засобом вираження внутрішнього світу людини, її соціального стану, природи. Мова засвідчує належність особистості до тієї чи іншої соціальної групи, є візитівкою людини й ознакою шляхетності. Вона слугує зближенню або віддаленню людей, тому мовним питанням часто спекулюють політики. Загравання з найчисельнішою частиною електорату, що репрезентує носіїв певної мови, – типовий маніпулятивний прийом політиків усіх поліетнічних країн. Мова –

передумова виникнення держави. У цьому реалізується її державотворча функція. Зникнення мови означає зникнення нації, а відтак і держави.

Українська мова пройшла складний шлях переслідування та винищення, що тісно пов'язано з історичними подіями й тривалою відсутністю державності. Це було основною причиною здійснення лінгвоциду щодо української мови. Лінгвоцид – мововбивство, свідоме знищення мови як ознаки етносу. Передумовою для лінгвоциду є поліетнічність та загарбницька політика панівного народу. Лінгвоцид має на меті не геноцид, а етноцид. Під останнім розуміють політику, спрямовану на духовне й фізичне знищення нації. Лінгвоцид спрямовується передусім проти писемної форми мови.

Основними сферами здійснення лінгвоциду щодо української мови були:

– **освіта**: заборона друку підручників українською мовою, закриття українських шкіл, переслідування україномовних діячів освіти, поділ класів у школах УРСР на підгрупи для поглибленого вивчення російської мови, підвищення заробітної плати вчителям російської мови;

– **наука**: виведення української мови з наукової сфери, приписи про заборону написання й захисту дисертацій українською мовою, перекручування історичних фактів, ідеологізація науки, відтік діячів науки за кордон;

– **культура**: уведення цензури на друковану продукцію, пропагування антинаукових теорій «злиття націй», «двох рідних мов», обмеження функціонування української мови у ЗМІ, заборона друку українських книжок, вилучення зі словників питомої української лексики, репресії проти діячів української культури, заборона перекладу українською мовою релігійної літератури;

– **адміністративна сфера**: призначення на керівні посади російськомовних громадян, заборона говорити українською мовою в офіційних установах, вести нею діловодство;

– **соціальна сфера**: геноцид щодо українців (голодомор 1933 р., репресії українців), виселення українців з території України та заселення етнічних українських територій неукраїнцями, пропагування інтернаціональних шлюбів.

Поворотним пунктом у долі української мови стало ухвалення 28 жовтня 1989 року Верховною Радою України Закону «Про мови в Українській РСР», згідно із яким українська мова з 1 січня 1990 року отримала державний захист, тобто була офіційно визнана державною мовою України. Після проголошення незалежності України державною мовою стала українська, що було затверджено 10 ст. Конституції України 28 червня 1996 року. Українська мова стала активно впроваджуватись у всі сфери суспільного життя держави. Але й дотепер однією з проблем сучасного українського суспільства залишається двомовність і, як наслідок її, – суржик.

Сьогодні українська мова в Україні залишається мінорною – тобто повноцінно не функціонує в усіх сферах суспільства. У більшості регіонів

України в побуті люди послуговуються суржи́ком, сприймають українську мову лише як мову формального спілкування.

Ситуація двомовності свідчить про нестабільність і негармонійність розвитку країни, несе в собі велику небезпеку: державна двомовність призводить до розколу держави з перемогою найбільш комунікативно потужної мови.

Домінування російської мови в урбаністичних середовищах України можна здолати шляхом насичення медійного простору українською мовою, активним упровадженням її в різні сфери суспільного життя.

Престиж мови залежить не тільки від того, що про неї знають у світі, рейтингу наукової та художньої україномовної продукції, але й від того, наскільки заможною є держава та її народ, наскільки якісний український продукт (ідеться не тільки про матеріальне, а й про інтелектуальну сферу, сферу послуг тощо), а також від кількості носіїв мови і частотності вживання.

Популяризації української мови сприятиме збільшення годин для вивчення української мови в школі, ґрунтовне вивчення у вищих навчальних закладах різних аспектів функціонування української мови в науковому та діловому дискурсах, активне використання української мови у ЗМІ, рекламі, створення україномовного наповнення Інтернет-середовища, пропагування і фінансова підтримка державою україномовних книг, фільмів, пісень, передач, запровадження радіо- й телеуроків із підвищення грамотності українців, фінансові заохочення послуговуватись українською мовою на робочому місці, поживлення ділових і неформальних контактів між українцями з різних регіонів України, відновлення запроваджених у 90-х роках ХХ ст. традицій «обміну студентами» у межах країни та «обміну школярами» на релігійні свята.

Таким чином, сферами здійснення лінгвоциду щодо української мови були культура, освіта, наука, адміністративна та соціальна сфери. У силу різних факторів українська мова в Україні залишається мінорною – повноцінно не функціонує у всіх сферах життя суспільства, повільно проникає у сферу неформального повсякденного спілкування, тому потребує державної підтримки та захисту, а також свідомого ставлення кожного українця.

Література

1. Масенко Л. *Нариси з соціолінгвістики* : [навч. видання] / Лариса Масенко. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2010. – 243 с
2. Мовчан П. М. *Мова – явище космічне* : Есе, літературно-критичні статті / М. П. Мовчан ; ред. В. Клічак. – К. : Всеукр. т-во «Просвіта», 1994. – 168 с.
3. Пономарів О. *Українське слово для всіх і для кожного* / Олександр Пономарів ; передм. І. Дзюби. – К. : Либідь, 2012. – 359 с.
4. *Українсько-російська двомовність : лінгвосоціокультурні аспекти* : зб. наук. праць / Ін-т української мови НАН України. Відділ соціолінгвістики; за заг. ред. Л. Ставицької. – К. : Університетське видавництво ПУЛЬСАРИ, 2007. – 200 с.
5. Усатенко Т. *Мова в просторі українознавства* / Усатенко Т. // Дивослово. – 1995. – № 12. – С.10-14.